

А. В. Бараноўскі

Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі», Мінск, Беларусь

ДЗМІТРЫЙ ПРЫШЧЭПАЎ НА ЧАЛЕ БЕЛАРУСКАГА НАВУКОВА-ДАСЛЕДЧАГА ІНСТЫТУТА СЕЛЬСКОЙ І ЛЯСНОЙ ГАСПАДАРКІ ІМЯ У. І. ЛЕНІНА ПРЫ СНК БССР

Анотацыя. У артыкуле разглядаюцца арганізацыя, дзейнасць і ліквідацыя Беларускага навукова-даследчага інстытута сельскай і лясной гаспадаркі імя У. І. Леніна пры СНК БССР, савет якога ўзначальваў Д. Прышчэпаў.

Ключавыя словы: Д. Ф. Прышчэпаў, Г. І. Гарэцкі, вышэйшая навукова-даследчая установа ў галіне сельскай і лясной гаспадаркі, сельскагаспадарчыя часопісы.

Для цытавання. Бараноўскі, А. В. Дзмітрый Прышчэпаў на чале Беларускага навукова-даследчага інстытута сельскай і лясной гаспадаркі імя У. І. Леніна пры СНК БССР / А. В. Бараноўскі // Сельское хозяйство Беларуси сквозь призму научных исследований (XIX – начало XXI в.): докл. Междунар. науч. конф., Минск, 23 сент. 2021 г. / Нац. акад. наук Беларуси, Белорус. с.-х. б-ка им. И. С. Лупиновича, Ин-т истории ; редкол.: Ю. О. Каракулько (отв. ред.) [и др.]. – Минск, 2021. – С. 283–288.

А. В. Барановский

Институт истории Национальной академии наук Беларуси, Минск, Беларусь

ДМИТРИЙ ПРИЩЕПОВ ВО ГЛАВЕ БЕЛОРУССКОГО НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО ИНСТИТУТА СЕЛЬСКОГО И ЛЕСНОГО ХОЗЯЙСТВА ИМЕНИ В. И. ЛЕНИНА ПРИ СНК БССР

Анотация. В статье рассматриваются организация, деятельность и ликвидация Белорусского научно-исследовательского института сельского и лесного хозяйства им. В. И. Ленина при СНК БССР, совет которого возглавлял Д. Прищепов.

Ключевые слова: Д. Ф. Прищепов, Г. И. Горецкий, высшее научно-исследовательское учреждение в области сельского и лесного хозяйства, сельскохозяйственные журналы.

Aliaksandr V. Baranouski

*The Institute of History of the National Academy of Sciences of Belarus,
Minsk, Belarus*

DZMITRYJ PRYŠČEPAU AT THE HEAD OF THE BELARUSIAN SCIENTIFIC RESEARCH INSTITUTE OF AGRICULTURE AND FORESTRY NAMED AFTER V. I. LENIN UNDER THE COUNCIL OF PEOPLE'S COMMISSARS OF THE BSSR

Abstract. The article considers the organization, activities and liquidation of the Belarusian Scientific Research Institute of Agriculture and Forestry named after V. I. Lenin under the Council of People's Commissars of the BSSR, whose council was headed by D. F. Pryščepau..

Keywords: D. F. Pryščepau, H. I. Harecki, higher research institution in the field of agriculture and forestry, agricultural journals.

For citation. Baranouski A. V. Dzmitryj Pryščepau at the head of the Belarusian Scientific Research Institute of Agriculture and Forestry named after V. I. Lenin under the Council of People's Commissars of the BSSR. Agriculture of Belarus through the prism of scientific research (XIX – early XXI century): proceedings of the International scientific conference, Minsk, September 23, 2021. Minsk, 2021, pp. 283–288 (in Belarusian).

Савет народных камісараў БССР 19 лістапада 1926 года прыняў пастанову аб стварэнні Беларускага навукова-даследчага інстытута сельскай і лясной гаспадаркі імя У. І. Леніна (БелНДІСіЛГ). У адпаведнасці з ёй інстытут уваходзіў у склад Інстытута беларускай культуры і абвешчаўся вышэйшай навукова-даследчай установай у галіне сельскай і лясной гаспадаркі БССР [1, арк. 45].

Адкрыццё БелНДІСіЛГ адбылося 26 студзеня 1927 года, у маі таго ж года ён быў перададзены ў непасрэднае падпарадкаванне СНК БССР. На чале інстытута стаяў савет, які складаўся са старшыні савета, яго намесніка і прадстаўнікоў Народнага камісарыята земляробства, Народнага камісарыята асветы, Беларускай дзяржаўнай акадэміі сельскай гаспадаркі імя Кастрычніцкай рэвалюцыі, Цэнтральнага Савета прафесійных саюзаў, а таксама дырэктара Інстытута і двух яго памочнікаў [1, арк. 47 адв.]. Адрозна пасля адкрыцця БелНДІСіЛГ яго савет узначаліў наркам земляробства БССР Дзмітрый Прышчэпаў. Дырэктарам інстытута стаў брат пісьменніка Максіма Гарэцкага – Гаўрыла Гарэцкі.

Д. Прышчэпаў ганарыўся тым, што інстытуту было нададзена імя Леніна. На гэты конт ён пісаў наступнае: «Нашаму Навукова-Даследчаму Інстытуту ўрад надаў імя Леніна, вялікага правадцы і арганізатара працоўных у іх рэвалюцыйнай барацьбе. У Беларусі з імем Леніна і камуністычнай партыі звязана эпоха нашага гаспадарчага, культурнага і нацыянальнага росквіту, звязан сам факт нашай дзяржаўнасці і шырокія перспектывы ў недалёкай будучыне. <...> Цяпер імя Леніна у нашых мерапрыемствах па сельскай гаспадарцы ў тым ліку і даследчай працы з'яўляецца сымбалам рэвалюцыі ў гэтай гаспадарцы, якую мы павінны ў бліжэйшыя гады правесці, карыстаючыся ўсебаковым навуковым досьведам» [2].

БелНДІСіЛГ займаўся: а) вывучэннем сельскай і лясной гаспадаркі Беларусі як праз стацыянальныя і экспедыцыйныя доследы, так і праз распрацоўку навуковых літаратурных матэрыялаў; б) распрацоўкаю навуковых асноў рацыянальнасці сельскай і лясной гаспадаркі Беларусі і кансультацыяй ў гэтых адносінах існуючых цэнтральных дзяржаўных устаноў БССР; в) распрацоўкаю агульных тэарэтычных пытанняў сельскае і лясное гаспадаркі; г) падрыхтоўкаю маладых навуковадаследчых работнікаў у галіне сельскагаспадарчых і лясных навук; д) навуковым кіраваннем і ўзгадненнем даследчых работ даследчых устаноў, беспасрэдна неўваходзячых у склад Інстытуту, а таксама паасобных даследчыкаў, якія займаюцца вывучэннем сельскай і лясной гаспадаркі Беларусі; е) аб'яднаннем навокал устаноў Інстытуту і навуковым кіраваннем работамі сялян-даследчыкаў; ж) папулярызацыяй сярод шырокіх гушч рэспублікі дасягненняў сельскагаспадарчых і лясных навук і практычным ужываннем іх у сельскай і лясной гаспадарцы; з) выконваннем паасобных навукова-даследчых прац па заданнях розных устаноў» [3]. Такім чынам, БелНДІСіЛГ праводзіў даследаванні ў галіне сельскагаспадарчай эканомікі і аграрнай палітыкі, меліярацыі і культуры балот, жывёлагадоўлі і раслінаводства, лесаводства і землеўпарадкавання. Першачарговую ўвагу інстытут надаваў даследаванням тых галін гаспадаркі, што раней знаходзілася па-

за ўвагай даследчыкаў і якія мелі вялікае значэнне для аднаўлення і развіцця сельскай і лясной гаспадаркі БССР [4].

На працягу 1927–1928 гадоў БелНДІСіЛГ працаваў у складзе 5 аддзелаў: лясной гаспадаркі, меліярацыі і культуры балот, сельскагаспадарчай эканоміі і аграрнай палітыкі, жывёлагадоўлі і раслінагадоўлі. Пры інстытуце былі створаны 8 даследчых станцый: Мінская балотная станцыя, Мінская паляводчая станцыя, Мінская станцыя аховы раслін, Цэнтральная лясная станцыя, Цэнтральная свінаводчая станцыя, Станцыя чырвонага беларускага быдла, Цэнтральная бульбяная і Меліярацыйна-гідралагічная станцыя. У 1927 годзе БелНДІСіЛГ прыняў ад Народнага камісарыята земляробства БССР Палескую пяшчана-балотную станцыю і метэаралагічнае бюро [3]. Даследчыя станцыі з’яўляліся навукова-даследчымі ўстановамі якія праводзілі розныя даследаванні ва ўмовах, блізкіх да вытворчых, тым самым абгрунтаваліся перадавыя прыёмы вырошчвання сельскагаспадарчых культур і вядзення жывёлагадоўлі.

У 1930 годзе БелНДІСіЛГ спыніў сваю дзейнасць. Савет, праўленне і вядучыя навукоўцы інстытута падвергнуліся рэпрэсіям. Дзмітрый Прышчэпаў быў арыштаваны па сфабрыкаванай справе «Саюза вызвалення Беларусі», Гаўрыла Гарэцкі – па сфабрыкаванай справе «Працоўнай сялянскай партыі». На базе аддзелаў інстытута ў далейшым быў заснаваны шэраг навукова-даследчых інстытутаў (земляробства, меліярацыі і воднай гаспадаркі, лясной гаспадаркі), а таксама гідраметэаралагічнай службы Беларусі.

Па ініцыятыве савета БелНДІСіЛГ і асабіста Д. Прышчэпава, які меў досвед выдавецкай дзейнасці падчас працы ў Сянно, пачалося выданне часопіса «Сельская і лясная гаспадарка». Часопіс быў разлічаны на шырокае кола чытачоў, а яго галоўнай мэтай з’яўлялася асвятленне пытанняў сельскай і лясной гаспадаркі БССР. Таксама часопіс распаўядаў аб замежным сельскагаспадарчым вопыце, публікаваў афіцыйныя дакументы і бібліяграфію.

На старонках часопіса «Сельская і лясная гаспадарка» неаднаразова публікаваліся артыкулы наркама земляробства БССР Д. Прышчэпава на беларускай мове. Іх тэматычная накіраванасць была разнастайнай – ад артыкулаў, прысвечаных самому БелНДЦіЛГ, да ўражанняў аб паездцы наркама ва Усходнюю Прусію і Данію.

Важнае месца ў папулярызацыі сельскагаспадарчых ведаў займаў часопіс «Плуг». Ён выдаваўся штомесяц на працягу 1925–1929 гадоў па ініцыятыве Народнага камісарыята земляробства БССР, пры непасрэдным удзеле самога наркама. Дарэчы, артыкул Дзмітрыя Прышчэпава быў змешчаны першым у першым нумары часопіса.

Аўтарамі часопіса «Плуг» з’яўляліся не толькі вядучыя спецыялісты ў галіне сельскай і лясной гаспадаркі, але і самі сяляне, бо часопіс прапагандаваў ідэю сялянскіх даследаванняў. Рэдакцыйная калегія з першых нумароў паставіла сабе задачу выяўляць, збіраць і адлюстроўваць на старонках часопіса багаты мясцовы вопыт вядзення сельскай гаспадаркі [5].

Такім чынам, у другой палове 20-х гг. XX ст. БелНДЦіЛГ пры СНК БССР з’яўляўся вядучай установай у вывучэнні сельскай і лясной гаспадаркі Беларусі. Прызначэнне наркама земляробства БССР Д. Прышчэпава старшынёй савета інстытута сведчыла аб асаблівай важнасці БелНДЦіЛГ для Савецкай Беларусі. Тандэм Прышчэпаў – Гарэцкі ўнёс вялікі ўклад у развіццё сельскагаспадарчай навукі Беларусі.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. – Ф. 48. Воп. 1. Спр. 2237. Арк. 45.
2. Прышчэпаў, З. Аб Наукова-Даследчым Інстытуце / З. Прышчэпаў // Сел. і ляс. гасп-ка. – 1927. – № 1. – С. 2.
3. Серада, І. Першая гадавіна працы Наукова-Даследчага Інстытута імя Леніна / І. Серада // Сел. і ляс. гасп-ка. – 1927. – № 3. – С. 87–88.
4. История аграрной науки Беларуси (XIX – начало XXI в.): в 2 ч. / В. Г. Гусаков [и др.]; редкол.: В. Г. Гусаков (гл. ред.) [и др.]; Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – Минск : Беларус. навука, 2017. – Ч. 1. – 310 с.
5. Дерюжин, Р. В. Пропаганда сельскохозяйственных знаний в прессе БССР 1920-х гг. [Электронный ресурс] / Р. В. Дерюжин // Материалы Международного молодежного научного форума «ЛОМОНОСОВ-2019» / отв. ред.: И. А. Алешковский, А. В. Андриянов, Е. А. Антипов. – М., 2019. https://lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2019/data/15697/89859_uid341515_report.pdf. – Дата доступа: 07.03.2021

References:

1. *National Archives of the Republic of Belarus*. F. 48. L. 1. Rec. 2237. Sh. 45 (in Belarusian).
2. Pryshchepau Z. About the Research Institute. *Sel'skaya i lyasnaya gaspadarka* [Agriculture and Forestry], 1927, no. 1, p. 2 (in Belarusian).
3. Serada I. The first anniversary of the Lenin Research Institute. *Sel'skaya i lyasnaya gaspadarka* [Agriculture and Forestry], 1927, no. 3, pp. 87–88 (in Belarusian).
4. Gusakov V. G., Gaponenko O. A., Danilovich V. V., Krivichanina E. A., Nosevich L. I., Smekhovich N. V. *The history of the agrarian science of Belarus (XIX – beginning of XXI century). Part 1*. Minsk, Belaruskaya navuka Publ., 2017. 310 p. (in Russian).
5. Deryuzhin R. V. Propagation of agricultural knowledge in the media of the BSSR in the 1920s. *Materialy Mezhdunarodnogo molodezhnogo nauchnogo foruma «Lomonosov-2019»* [Proceedings of the International scientific youth forum "Lomonosov-2019"]. Moscow, 2019. Available at: https://lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2019/data/15697/89859_uid341515_report.pdf (accessed 07.03.2021) (in Russian).

Дата паступлення артыкула 09.03.2021
Received 09.03.2021